

Az idegennyelvű földrajzoktatás jelentősége az észak-alföldi régió két tanítási nyelvű középiskolai programjaiban
The significance of foreign language Geography teaching in the dual language secondary school programmes of the Northern Great Plain region

KAPUSI J.¹

Debreceni Egyetem TTK Földtudományok Doktori Iskola, DSZC Bethlen Gábor Közgazdasági Technikum, Tóth Árpád Gimnázium Nemzetközi Érettségi Diploma Program, kapusi.janos@dszcbethlen.hu; kapusijanos@totharpadgimnazium.com

Absztrakt.

Akárcsak országszerte, az észak-alföldi régióban is számos intézmény képviseli a kétnyelvűséget. A régió iskolaközpontjaiban évtizedes hagyományokkal rendelkező, jellemzően két tanítási nyelvű gimnáziumi és technikumi programok működnek, de Debrecen – mint nagy múltú iskolavárost és regionális központot – a nemzetközi tanrendű oktatás terén is több intézmény képviseli. Bár az utóbbi évtizedek társadalmi-gazdasági és oktatáspolitikai változásai folyamatos újratervezésre és megújulásra készítették az iskolákat, a kétnyelvűséget képviselő programok népszerűsége töretlen, ami nem kis részben a tantárgyak idegen nyelven történő oktatásának is köszönhető. Az idegennyelvű tantárgyoktatás a szaktantárgyi tartalmak és a nyelvi fejlesztés célrendszerének összehangolásával rendkívül hatékonyan fejleszti a fiatalok nyelvtudását, formálja világméjüket, ezzel növeli munkaerőpiaci értéküket és bővíti továbbtanulási lehetőségeiket. Jelen tanulmány szaktanári és kutatói szemszögből, egy készülőben lévő doktori disszertáció részkutatásainak (iskolai vizsgálatok, szaktantárgyi érettségi vizsgák, országos kérdőíves szaktanári felmérés) eredményein és tanulságain keresztül kívánja bemutatni a földrajz idegen nyelven történő tanításának-tanulásának szerepét és jelentőségét az észak-alföldi régió kétnyelvű középiskolai programjaiban. A részkutatásokból kiderül, hogy a földrajz idegen nyelven való tanítása régiószerte népszerű választás: a régióban kétnyelvűséget képviselő tizenöt középiskola többségében megjelenik, fontos szerepet játszik a technikumok képzési programjában, eredményességét pedig közel 1000 sikeres érettségi vizsga bizonyítja.

Kulcsszavak: kétnyelvű oktatás, kétnyelvűség, földrajzoktatás, oktatáskutatás, regionális kutatások

Abstract.

Dual language education has been present in numerous institutions across the Northern Great Plain region of Hungary. Educational centres across the region have been running dual language programmes in secondary grammar schools and vocational schools for decades. As regional centre and traditional educational hub, Debrecen is also represented by a number of schools offering international programmes. Although recent socioeconomic and education policy changes have forced schools for constant renewal, bilingualism in educational programmes managed to remain popular, partly due to the achievements of foreign language subject teaching. Through the alignment of subject-specific content and the development of language competence, this form of education effectively contributes to the improvement of students' language skills, shapes their mindset and

---

¹ ORCID azonosító: 0000-0002-6097-3037

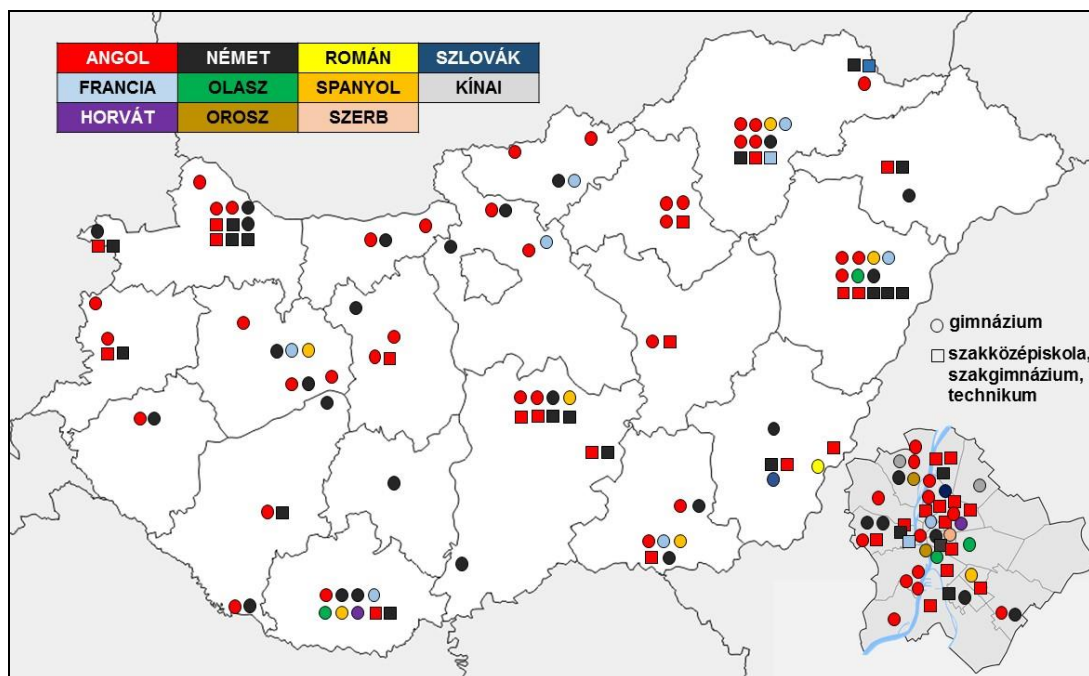
expands their further education and increases their market value as potential workforce. This study will explore the role and impact of foreign language Geography teaching across the secondary schools of the Northern Great Plain region through the lens of teaching and educational research, by discussing some of the relevant regional findings of a broader PhD dissertation (including school visits, final exam results and a recent nationwide teacher survey). Research findings prove that Geography has been a popular subject choice to be taught in foreign languages: it has been present in the majority of the 15 dual language secondary schools of the region, it has been playing an important role in vocational school programmes and it has been chosen as final exam subject by nearly 1,000 candidates.

Keywords: dual language education, bilingualism, geography education, educational research, regional studies

JEL: I25

Bevezetés

Hazánk középiskoláiban a két tanítási nyelvű oktatás különböző formáinak jelentős tradíciói vannak. Több mint 120 intézmény ajánl két tanítási nyelvű, nemzetiségi és nemzetközi tanrendű programokat 11 idegen nyelven (1. ábra). A programok népszerűsége ugyan jól ismert, de az eredményességüket megalapozó idegennyelvű tantárgyoktatás eredményei meglehetősen kevés figyelmet kapnak. Noha egyidejűleg több ezren tanulnak földrajzot a térképen látható tannyelvek egyikén, szinte alig készülnek a tantárgyak idegen nyelven történő oktatásával foglalkozó kutatások és publikációk, azok is jellemzően nyelvpedagógiai – és nem oktatásföldrajzi vagy tantárgypedagógiai – szempontból vizsgálják a tanárok munkáját és az iskolák eredményességét.

1. ábra: A kétnyelvű (két tanítási nyelvű, nemzetiségi és nemzetközi tanrendű) középiskolai programok területi, nyelvi és iskolatípus szerinti eloszlása (2010-2023)

Figure 1.: Distribution of dual language (bilingual, nationality and international) secondary school programmes by territory, language and school type (2010-2023)

Forrás: saját gyűjtés az iskolák weboldalai és a KIR adatai alapján

Az idegennyelvű földrajzoktatás hozzáadott értéke – számos egyéb mellett – a földrajzi ismeretek állandó aktualitásában és a nyelvi tartalom változatosságában rejlik, hozzásegítve a diákokat a magas szintű, gyakorlatban is remekül hasznosítható nyelvtudás megszerzéséhez. Nem véletlen tehát, hogy a célnyelvű földrajzoktatás mindhárom fent említett képzési formában igen gyakori, mint ahogy az sem meglepő, hogy a földrajz – a tantárgy presztízsének látványos csökkenése ellenére – idegen nyelven is a legnépszerűbb választható érettségi tantárgynak számít. Bár a két tanítási nyelvű gimnáziumi képzésekben is jellemző a földrajz idegen nyelven való tanítása, de a turisztikai és közgazdasági profilú technikumok képzéseiben talán még hangsúlyosabb ennek a tárgynak a szerepe, hiszen az ágazathoz kapcsolódó szakmai ismeretek között kisebb-nagyobb arányban megjelennek a földrajzi tartalmak.

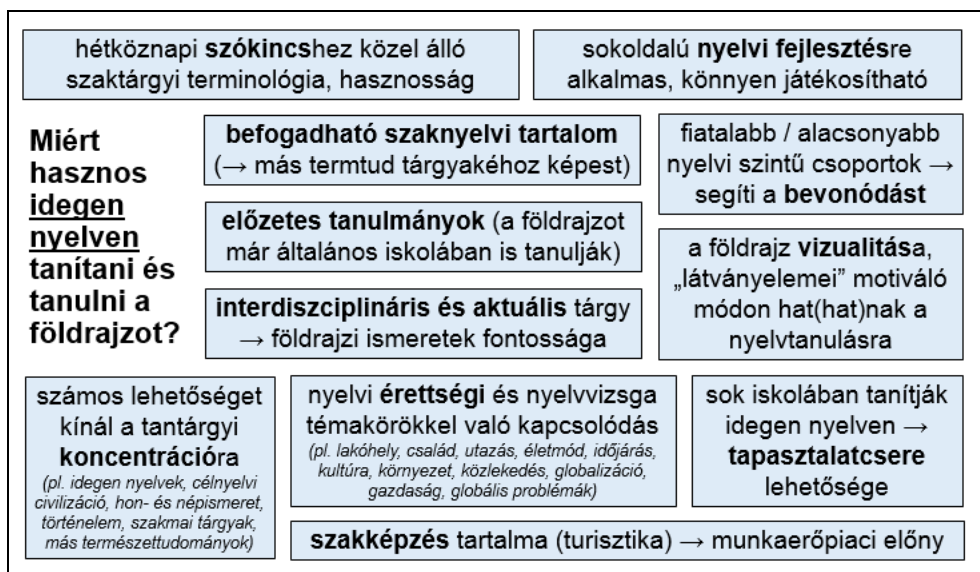
Hazánk modern kétnyelvű középiskolai programjait a 1980-as évek végén hozták létre. Külföldi nyelvoktatási modellek alapján, egy oktatási reformkísérlet keretében létesültek két tanítási nyelvű képzések 6 nyelven 14 iskolában, többnyire kisebb városokban (*Vámos, 1998;2017*). Három évtized alatt a kétnyelvűséget folytató intézmények száma és kínálata jelentősen bővült, napjainkra egy rendkívül színes, több mint száz iskolát számláló, gimnáziumokból, technikumokból és vegyes profilú iskolákból álló decentralizált intézményhálózattá formálódott. A hálózatban a klasszikus két tanítási nyelvű programok mellett a nemzetiségi oktatást folytató iskolák és a nemzetközi tanrendű képzések is megtalálhatók, mögöttük a háttérben pedig a két tanítási nyelvű általános iskolák sokasága húzódik.

A középiskolai kétnyelvűséget célzó programok sikertörténete egy rendkívül fontos, ugyanakkor gyakran elfeledett értéke a hazai köznevelés rendszerének, ugyanakkor oktatásföldrajzi szempontból is kiemelendő, hiszen minden vármegyében, vármegyénként több településen, számos nyelven, iskolatípusban és fenntartásban működnek ilyen képzések, országsszerte hozzáférést biztosítva a kétnyelvű oktatási modellekhez. Bár a rendszerváltást követő évtizedekben minden közép-európai országban meghonosodtak a két tanítási nyelvű programok, a hazaihoz hasonlóan változatos hálózatra csak Lengyelországban van példa.

Az idegennyelvű földrajzoktatás jelentősége a kétnyelvű középiskolai programokban

A kétnyelvű programokban az elsajátítandó idegen nyelv tanítása-tanulása magas óraszámú, a hagyományos nyelvórákon felül jellemzően célnyelven tanult tárgyak (pl. matematika, kémia, földrajz, informatika, szakmai tantárgyak, célnyelvi civilizáció) formájában történik.

Földrajztanárként gyakran emlegetjük a tantárgy integráló-szintetizáló jellegét, amellyel hidakat képez az egyes tudományterületek között. A földrajz idegen nyelven történő tanítása-tanulása révén ez a szerep egy rendkívül értékes nyelvi dimenzióval gazdagodik, hiszen a földrajzi tér megismerése részben az elsajátítani kívánt idegen nyelven történik (*2. ábra*). A tantárgyak idegen nyelven történő oktatására léteznek nemzetközi modellek, ezeket összefoglaló néven CLIL-nek (Content and Language Integrated Learning), magyarul tartalomba integrált nyelvoktatásnak nevezzük, bár egy nyelvpedagógiai szempontból számos, egymástól valamelyest eltérő képzési formát is magában foglaló gyűjtőfogalomról van szó (*Bognár, 2005*). Magyarországon is alapvetően a CLIL filozófiája mentén történik az idegennyelvű tantárgyoktatás, de a tanárok jelentős része ösztönösen alakítja és adaptálja a tanítás kereteit, módszereit, tananyagait a hazai oktatási rendszer sajátosságainak, elvárásainak megfelelően.

2. ábra: A célnyelvű földrajzoktatás és földrajztanulás előnyei (oktatói tapasztalat és szaktanári vélemények alapján)

Figure 2.: Benefits of teaching and studying Geography in foreign languages (based on personal teaching experience and teacher opinions)

Forrás: Saját szerkesztés

Idegennyelvű földrajzórán a tantárgyi ismeretátadás és a nyelvi kompetenciák fejlesztése kiegyensúlyozottan, a célnyelv tudatos, eszközszintű használatával, sokoldalú módszerek alkalmazása mellett történik, tehát a földrajzi szemléletformálás a nyelven keresztül valósul meg. Szaktanárok és tanulók sora erősíti azt a meggyőződést, miszerint a célnyelvű földrajzoktatás szaknyelvi tartalma és tantárgyi sajátosságai miatt jelentős mértékben hozzájárul a képzés céljainak megvalósításához, megalapozza a felsőbb évfolyamokon belépő célnyelvi civilizáció oktatását, valamint megteremti annak a lehetőségét, hogy a tanulók idegen nyelven is képesek legyenek földrajz érettségi vizsgát tenni.

1. táblázat: A hazai kétnyelvű középiskolai programok összehasonlítása
Table 1.: Comparison for dual language secondary school programmes in Hungary

kétnyelvű program típusa*	KÉT TANÍTÁSI NYELVŰ	NEMZETISÉGI**	NEMZETKÖZI
program célja	világnyelvek oktatása, magas szintű versenyképes nyelvtudás elsajátítása	nemzetiségi/kisebbségi kultúra, nyelv, identitás megőrzése és erősítése	nemzetközi oktatási rendszerekhez való kapcsolódás, külföldi továbbtanulás megalapozása
tannyelv	angol, francia, német, olasz, orosz, spanyol, kínai	horvát, német, román, szerb, szlovák	angol, francia, német
iskolátípus	gimnáziumok és technikumok (korábban szakközépiskolák, szakgimnáziumok)	csak gimnáziumok	gimnáziumok és nemzetközi iskolák
Idegen nyelven tanított tantárgyak	általában 3-6 tantárgy	a tantárgyak legalább 50%-a	a tantárgyak döntő többsége
tanterv/tanrend	magyar (NAT)	magyar (NAT)	magyartól eltérő (brit, amerikai, német, osztrák, francia, nemzetközi / IB)
fenntartás	jellemzően állami, kisebb részben egyházi és alapítványi	állami	jellemzően külföldi fenntartású (ill. 2-3 esetben állami fenntartású)
elhelyezkedés	decentralizált hálózat (Budapest, nagyobb iskolavárosok, megyeszékhelyek, kisebb települések), országos lefedettség	Budapest, ill. a magasabb nemzetiségi részarányal, kisebbségi nyelvoktatási hagyományokkal rendelkező települések	Budapest + regionális központok (Debrecen, Győr)
programok száma (2010-2023)	130-140***	16-18	10-15
idegennyelvű földrajz- oktatásban használt taneszközök	nagyon korlátozottan elérhető, a célnyelvű tantárgyoktatásra nem adaptált, új kerettantervekre nem aktualizált taneszközök	tankönyvtárolól részben elérhető, új kerettantervekre nem aktualizált taneszközök	elérhető, az adott oktatási programra készített, rendszeresen aktualizált taneszközök
a földrajzot idegen nyelven tanító szaktanárok	jellemzően magyar anyanyelvű szaktanárok, csak kevés olyan tanár van, akinek a célnyelv az anyanyelve	jellemzően magyar anyanyelvű, de az adott kisebbséghez tartozó, annak nyelvét (közel) anyanyelvi szinten beszélő tanárok	magyar és külföldi tanárok egyaránt
<p>* Néhány intézmény két vagy több eltérő tannyelven is ajánl kétnyelvű programokat. Sőt, néhány középiskola két különböző típusú programot (pl. két tanítási nyelvű és nemzetiségi, két tanítási nyelvű és nemzetközi) is működtet.</p> <p>** A kutatásban csak azokat az intézményeket veszem figyelembe, ahol a magyartól eltérő nyelven is történik tantárgyoktatás (anyanyelvű vagy kétnyelvű nevelés-oktatási forma).</p> <p>***A programok be- és kivezetésének függvényében a tagozatok száma évről évre változik.</p>			

Forrás: Saját szerkesztés

Számos intézményben tanítják idegen nyelven a földrajzot, a programok szerves részét képezi évtizedek óta. Általánosságban elmondható, hogy hazánkban mindhárom kétnyelvű képzési formában (két tanítási nyelvű, nemzetiségi, nemzetközi tanrendű) megtalálható a földrajz önálló tantárgyként, de ezek a képzések tananyag, célrendszer, óraszámok, taneszközök, módszertan, kerettantervi háttér és kimeneti követelmények tekintetében egyaránt jelentősen eltérnek egymástól, nem is beszélve a szaktanárok képzettségéről, felkészültségéről, szakmai tapasztalatáról (1. táblázat). Ebből következően a földrajzoktatáson belül számos, képzésekre jellemző sajátosság és egyedi vonás alakult ki, függően attól, mi a képzés célja és abban milyen szerepet szánunk az idegennyelvű földrajztanítás gyakorlatának.

1. Anyag és módszer

Jelen tanulmány több részkutatás eredményeinek bemutatására épül. A problémafelvetés alapja a releváns kutatások hiányán felül a saját szaktanári tapasztalatomból – földrajz tanítás angol nyelven, 17 év két tanítási nyelvű, 10 év nemzetközi tanrendű képzésben – fakadó motivációban és szakmai érdeklődésben keresendő.

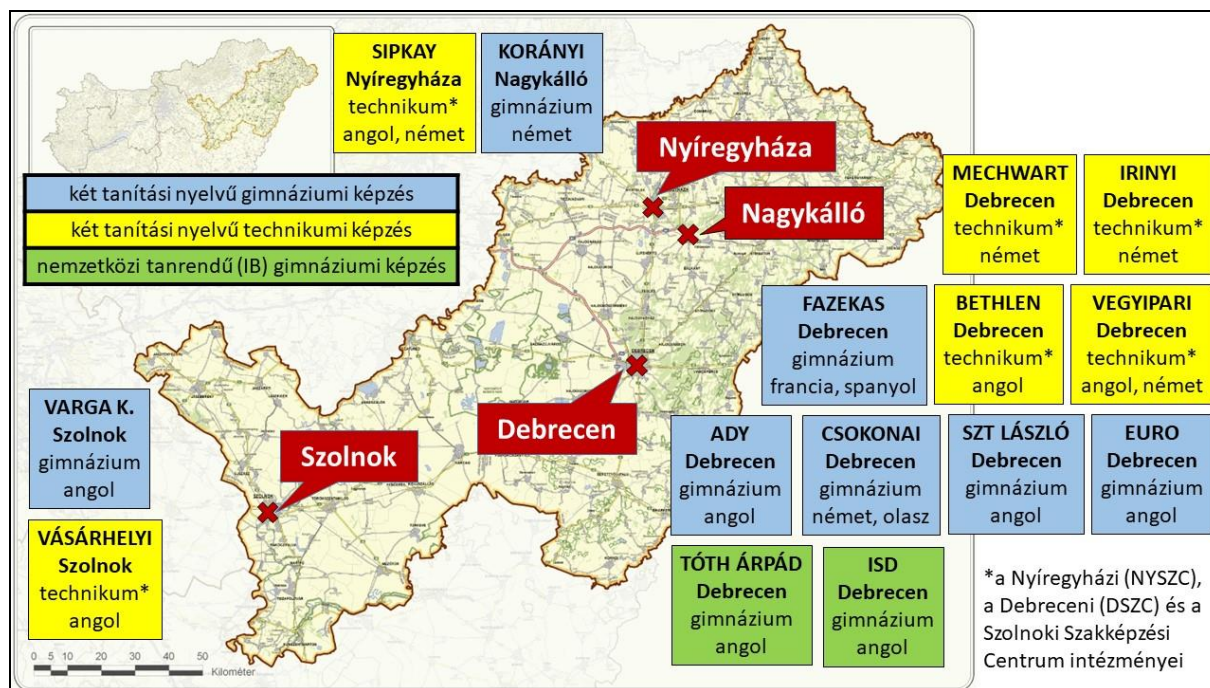
A kutatás korábbi szakaszaiban a szakirodalmi háttér és a kétnyelvű programokra vonatkozó jogszabályok áttekintésére került sor, ezt követte az idegen nyelven tett földrajz érettségi vizsgák eredményeinek feldolgozása (ilyen fókuszú vizsgálatra korábban még nem került sor) és bemutatása (*Kapusi, 2021b*). A kutatás központi eleme egy szaktanári gyakorlatra koncentrálnó kérdőíves adatgyűjtés, az idegennyelvű középiskolai földrajzoktatásban tapasztalattal rendelkező tanárok közel háromnegyedének részvételével. (Ebben a tanulmányban elsősorban a kutatási eredmények regionális fókuszú bemutatására kerül sor, a kérdőíves felmérés eddig még nem publikált eredményeivel.) Az empirikus vizsgálatot kiegészítő interjúk, iskolalátogatások, informális tapasztalatcserék, videokonferenciák – melyek a kutatás ideje alatt folyamatosan zajlanak – pedig lehetővé teszik a begyűjtött adatok árnyaltabb értelmezését.

Kutatásom egyik fő célja, hogy az oktatásföldrajzi és neveléstudományi vizsgálatok szempontjainak együttes alkalmazásán keresztül kínáljon betekintést a kétnyelvű oktatást folytató intézmények munkájába, valamint az idegennyelvű földrajzoktatás országos és regionális gyakorlatába. Az egyes részkutatásokban feltárt összefüggések nyilván túlmutatnak Észak-Alföld határain, ezért az alábbiakban elsősorban azokra az eredményekre koncentrálok, amelyek a kétnyelvű földrajzoktatásnak a régió közoktatásában betöltött szerepéhez szorosabban kapcsolódnak.

2. Eredmények

2.1. Kétnyelvű középiskolai programok az Észak-Alföldön

A régió első kétnyelvű gimnáziumi képzéseinek beindítására is a fent említett „kéttannyelvűs fordulat” keretében került sor: Szolnokon, Tiszalökön, Jászberényben és Nagykállóban indultak angol, orosz és német nyelvű programok (*Vámos, 1998;2017*). Hajdú-Biharban közel évtizedes késéssel, 1998-ban indult az első ilyen program, majd dinamikusabban bővült a kétnyelvű iskolák köre, előbb gimnáziumokkal, majd szakközépiskolákkal. Bár a vidéki iskolavárosok sorában Győr, Miskolc, Szeged, Veszprém és Kecskemét is meglehetősen színes kínálatokkal rendelkezik, Debrecen kétnyelvűség iránti elkötelezettsége kiemelkedő: a kétnyelvű intézmények számát tekintve élvonalas, de programnyelvek terén is csak a hat különböző tannyelvű programot ajánló Pécs előzi meg.

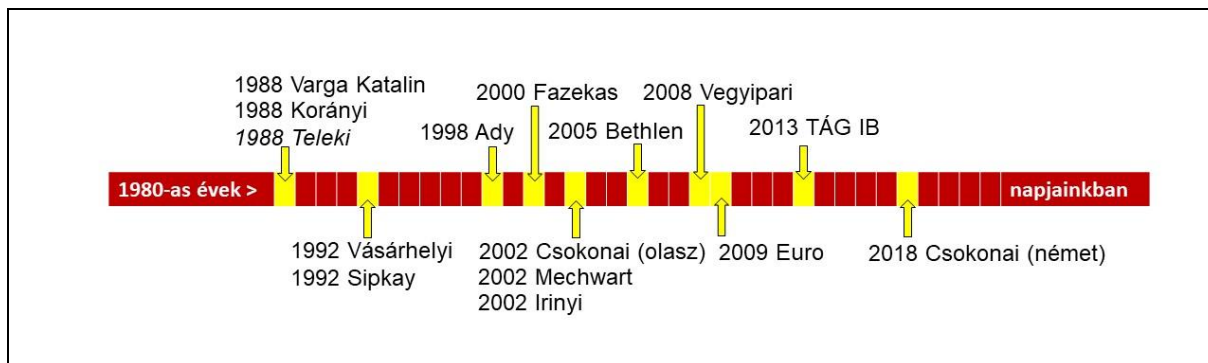
3. ábra: Kétnyelvű középiskolai programok az észak-alföldi régióban, 2010-2023 között
Figure 3.: Dual language secondary school programmes across the Northern Great Plain region between 2010-2023

Forrás: TEIR (alaptérkép), KIR, saját gyűjtés alapján

Az utóbbi 15 évben az észak-alföldi régióban összesen 15 közép fokú intézmény folytat(ott) kétnyelvű oktatást, ebből 11 Debrecenben (3. ábra). Jelenleg az észak-alföldi régiót alkotó mindhárom vármegyében, összesen négy településen zajlik kétnyelvű középiskolai oktatás: Debrecen (10 intézmény) mellett Szolnokon (2 intézmény), Nyíregyházán és Nagykállóban (1-1 intézmény) találunk két tanítási nyelvű programokat. (A magyar-orosz kéttannyelvű programok közül a tiszalöki Telekié 1988-1993, a jászberényi Lehel vezéré pedig 1988-1994 között működött, ezért a térképen nem kerültek feltüntetésre.)

Hazánk többi régiójával összevetve ez alacsonyabb településszámot és nagyobb koncentrációt jelent, viszont a tannyelvi kínálat vonatkozásában – a magyar mellett öt különböző idegen nyelven (angol, francia, német, olasz, spanyol) történik az oktatás – Észak-Alföld a színesebb palettával rendelkező régiók közé tartozik. Két intézmény kivételével – melyek nemzetközi tanrendű képzést ajánlanak – a fenti iskolák mindegyikében két tanítási nyelvű programok működnek. Fontos kiemelni, hogy más régiókkal ellentétben Észak-Alföld középiskoláiban jelenleg nincs kétnyelvű nemzetiségi oktatás, hiszen a demográfiai viszonyok (nemzetiségi csoportok részaránya) ezt nem feltétlenül indokolják, noha a régió több országgal is határos.

A programok bővülésének legintenzívebb időszaka a 2000-es évek elejére tehető, hiszen megtriplázódott a kétnyelvű tagozatok száma (4. ábra). Ahogy országszerte, úgy a régióban is az angol és német nyelvű oktatás dominál, más tannyelvű – tehát magyar-olasz, magyar-francia és magyar-spanyol két tanítási nyelvű – programra csak két debreceni gimnáziumban lehet jelentkezni. Két olyan iskolát is találunk, amely egymással párhuzamosan több eltérő tannyelvű tagozatot, köztük újlatin nyelveket is ajánl az érdeklődő diákoknak. A Fazekas francia-spanyol tagozata az ezredfordulón, a Csokonaiban olasz tannyelvű programja két évvel később indult, majd néhány éve német tagozattal bővült (Sárközy, 2007).

4. ábra: A kétnyelvű középiskolai programok bővülése az Észak-alföldi régióban

Figure 4.: Expansion of dual language secondary school programmes across the Northern Great Plain region

Forrás: Vámos(1998), valamint iskolák honlapjai alapján saját szerkesztés

A gimnáziumok mellett több szakképzési intézmény is működtet két tanítási nyelvű tagozatokat, elsősorban a kereskedelmi, a közgazdasági, a turisztikai és a vegyipari szakmacsoportban. A régió első kéttannyelvű szakközépiskolai osztálya a szolnoki Vásárhelyiben indult, több mint harminc évvel ezelőtt (Kisné, 2012). A ma már technikumként ismert intézmények egy része több szakmacsoportban is ajánl ilyen programot, sőt, több olyan technikum is akad, ahol két eltérő tannyelvű program fut egyszerre. Ezekben az intézményekben a magas szintű, versenyképes nyelvtudás megszerzésén túl szakmai ismeretek elsajátítására és (akár külföldi) szakmai gyakorlat teljesítésére is van lehetőség. Nem meglepő tehát, hogy a két tanítási nyelvű technikum programok rendkívül népszerűek, ugyanakkor sokat is követelnek tanulóiktól, hiszen a közismereti tárgyak mellett a szakma és az idegen nyelv tanulása egyaránt magas óraszámban történik. Néhány évente a kínálati oldal – a változó piaci igények, beiskolázási problémák vagy egyéb intézményi-fenntartói okok miatt – kismértékben átalakul: míg egy intézményből (pl. Irinyi) kivezetésre kerül a kéttannyelvű tagozat, máshol új nyelven vagy szakmacsoportban (pl. Csokonai, Bethlen, Vegyipari) új tagozat indul. Ez lehetővé teszi a kínálat optimalizálását anélkül, hogy a képzési paletta teljesen átalakulna.

Az angol és német nyelvű középiskolai programok mindhárom vármegyében a két tanítási nyelvű általános iskolai programokra épülnek, melyek ilyen módon nagymértékben hozzájárulnak a kétnyelvűséget képviselő középiskolák beiskolázásához. A korai kétnyelvűség és az idegen nyelven tanult tárgyak olyan alapot teremtenek, amelyre a középiskolák sikerrel építhetnek. Két tanítási nyelvű általános iskolák a vármegyeszékhelyek mellett jellemzően kisebb településeken működnek (pl. Berettyóújfalu, Ebes, Hajdúböszörmény, Hajdúhadház, Hajdúszoboszló, Jászberény, Kisvárd, Nyírbátor, Téglás). Sőt, 2020 óta Nyíregyházán egyedülálló módon magyar-francia két tanítási nyelvű általános iskola is működik, ugyanakkor a francia tannyelvű középiskolai oktatás (még) hiányzik, noha a francia nyelv oktatásának a város több gimnáziumában is nagy hagyományai vannak.

Debrecen regionális központi és iskolavárosi szerepkörét jól mutatja nemcsak a két tanítási nyelvű intézmények és a nyelvek száma, hanem a nemzetközi tanrendű oktatás megjelenése is. A 2010-es években két ilyen program bevezetésére is sor került. A Nemzetközi Érettségi (International Baccalaureate, röviden IB) hálózatába tartozó iskolákban szaktárgyi tartalom, módszertan, értékelés és vizsgarendszer tekintetében a magyar tanrendű képzésektől merőben eltérő, de a kéttannyelvű képzésekkel némi átfedést mutató módon, kis létszámú csoportokban tanulják és tanítják a tantárgyakat (Kapusi, 2021a). Noha az IB már évtizedek óta jelen van az országban (budapesti iskolákban), a régió első nemzetközi középiskolai programja 10 évvel ezelőtt a Tóth Árpád Gimnáziumban indult. Ez a program 16-19 éves diákok számára, kétéves képzésben (Diploma Program), tankerületi támogatással és (világszinten is ritka módon) ingyenesen elérhető, míg a néhány éve induló Debreceni Nemzetközi Iskola (ISD) az általános és középiskolai képzés teljes vertikumát kiépítve ajánlja a nemzetközi oktatásba való bekapcsolódás lehetőségét, tandíjas és ösztöndíjas formában egyaránt. E két programban a tanári gárdát külföldi oktatók, vendégtanárok mellett a helyi intézményekben tantárgyaikat idegen nyelven tanító, évtizedes rutinnal rendelkező kollégák alkotják, ezzel biztosítva a képzések tartalmi színvonalát és a program hitelességét.

Debrecen nemzetköziesedése az utóbbi évtized során látványosan felgyorsult, az egyetem külföldi hallgatói állománya mellett a városba betelepülő nemzetközi cégek száma is dinamikusan növekszik.

A nemzetközi tanrendű programok indítását a gazdasági-társadalmi változásokon felül a magyar köznevelési rendszer tehetetlenségéből és problémáiból fakadó igények is indokolják. Noha a tanulók egy része eleve nemzetközi háttérrel rendelkezik (család, külföldi tanulmányok), viszonylag nagy a hazai köznevelési rendszerből kiábránduló, magasabb színvonalat és rugalmasságot képviselő képzésekre vágyó magyar diákok aránya.

Napjainkban a régió középiskoláinak vonzáskörzete már nemcsak Kelet-Magyarországra terjed ki, de magában foglalja a kárpátaljai és partiumi területeket is, sőt, a régióba érkező külföldi beruházások és munkavállalók révén egyre szélesebbé és nemzetközibbé válik. A kétnyelvű iskolák jó lehetőséget teremtenek a régióba költöző külföldi családok és diákok, valamint a külföldi cserediákok számára egyaránt, hiszen más kultúrákból érkező tanulók felé nyitott, motiváló nyelvi környezetben tanulhatnak. Ezek a lehetőségek a tanulók kommunikációs készségének, nyelvtudásának fejlesztése mellett a fogadó intézmények nemzetközi kapcsolatrendszerének bővítését is szolgálják.

Magyarország oktatási rendszerében sajátos kitörési pontot jelentenek a kétnyelvűséget képviselő programok. Eredményességüket számos módon meg lehet ítélni, de az iskolák éves rangsorai is azt bizonyítják, hogy a két tanítási nyelvű iskolákat az ország legsikeresebb intézményei között tartják számon. A fent nevezett iskolák között négyet-négyet a HVG országos top 100-as rangsorában (Fazekas, Ady, Varga és a nemzetközi érettségire készítő Tóth Árpád) és az IKK technikumok rangsoroló listáján (Bethlen, Mechwart, Vegyipari, Vásárhelyi) is ott találunk.

Bár sokan hajlamosak – a rangsoroktól függetlenül is – elitképzésként tekinteni ezekre a képzésekre, valójában sokkal szélesebb társadalmi bázist képviselnek. A kétnyelvű programokban megszerezhető nyelvtudás, valamint a képzések szellemisége, szakmai tartalma számos pályaképet, fejlődési irányt, érvényesülési lehetőséget kínál a diákoknak, növelve a régióban élő fiatalok – és áttételesen a képzéseket fenntartó települések – versenyképességét. Különösen igaz ez az Észak-Alföldön, amely hazánkban – és az Európai Unió egészét nézve is – az alacsonyabb gazdasági fejlettségű régiók közé tartozik. Nem meglepő, hogy a kétnyelvűséget képviselő települések és a körülöttük kirajzolódó övezetek az észak-alföldi régió legjobb mutatókkal rendelkező térségei közé tartoznak, sőt, akár „tanuló régióknak” is tekinthetők (Teperics *et al*, 2016). Mivel a regionális területfejlesztési célokban jelentős szerep jut az oktatási lehetőségek bővítésének, a kétnyelvű programok köre várhatóan nem szűkül majd a közeljövőben. Bár e tanulmány leadásának pillanatában nincs hír új kétnyelvű program bevezetéséről, a helyi gazdasági igények változása akár már rövidtávon is újabb tagozat(ok) létesítéséhez vezethet. Az általános iskolák szintjén ennek egyik példája a Debreceni Német Általános Iskola 2022 őszi beindítása.

2.2. Az idegennyelvű földrajzoktatás megjelenése a régió középiskoláiban

A kutatásban érintett iskolák több mint felében a földrajzot jelenleg is idegen nyelven tanítják (2. táblázat). Néhány iskolában korábban tanították ugyan, de a képzés kivezetésével vagy a célnyelven tanított tárgyak körének átalakításával ez megszűnt. Mivel a technikumok átalakításával a természettudományos tantárgyak helyzete alapvetően megváltozott, a földrajz már csak akkor van jelen önálló tárgyként, ha az az adott szakmacsoport „kiemelt” tárgya (pl. turisztikai és közgazdasági képzésben). A technikumi képzésben a diákok a földrajz mellett a komplex természettudomány tárgy keretében is találkoznak földrajzi ismeretekkel, a turisztikai képzésben tanulók pedig turizmusföldrajz órákon sajátíthatják el a képzésükhöz szorosabban kapcsolódó tematikus ismeretanyagot (Kapus, 2018).

2. táblázat: Az idegennyelvű földrajzoktatás megjelenése az észak-alföldi régió középiskoláiban
Table 2: Foreign language geography teaching across the secondary schools of the Northern Great Plain region

vármegye / intézmény / tannyelv / földrajz	ANGOL	NÉMET	OLASZ	FRANCIA	SPANYOL	
HAJDÚ-BIHAR	ADY	✓				
	Debreceni SZC BETHLEN	✓✓				
	CSOKONAI		✓	✓		
	DIENES / SZENT LÁSZLÓ	x (de volt)				
	EURO	✓				
	FAZEKAS				x	✓
	Debreceni SZC IRINYI		x (de volt)			
	Debreceni SZC MECHWART		x			
	TÓTH ÁRPÁD	✓ (IB)				
	Debreceni SZC VEGYIPARI	x	x			
INTERNATIONAL SCHOOL (ISD)	x (IB)				Állami fenntartású gimnázium	
JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK	VARGA KATALIN	✓			Állami fenntartású szakképzési intézmény	
	Szolnoki SZC VÁSÁRHELYI	✓				
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG	KORÁNYI		✓		Egyéb (pl. egyházi) fenntartású intézmény	
	Nyiregyházi SZC SIPKAY	x	✓			

Jelenleg is célnyelven tanítják a földrajzot? ✓ igen x nem

Forrás: Saját gyűjtés

Ezen tárgyak tanítása a hatályos kerettantervek és érettségi vizsgakövetelmények szabta keretek között, ugyanakkor egy koherens, oktatást támogató keretrendszer nélkül történik. Az idegennyelvű tantárgyoktatásra vonatkozó keretek (pl. aktuális kerettantervre és célnyelvű tantárgyoktatásra adaptált taneszközök, célnyelven elérhető vizsgakövetelmények, fogalmak, tematikus szakirányú továbbképzések) hiánya oktatási rendszerünk évtizedes tartozása. Ezáltal felértékelődik a tantárgy idegen nyelven való oktatásához előírt képzettséggel rendelkező, a fenti hiányosságokat motivációval, tananyagfejlesztéssel, önképzéssel pótolni képes szaktanárok jelentősége. Ez a feladat rendkívül sok energiát és időt követel a tanároktól – különösen a pályakezdőktől –, ugyanakkor jelentős szabadságot, mozgásteret is biztosít számukra.

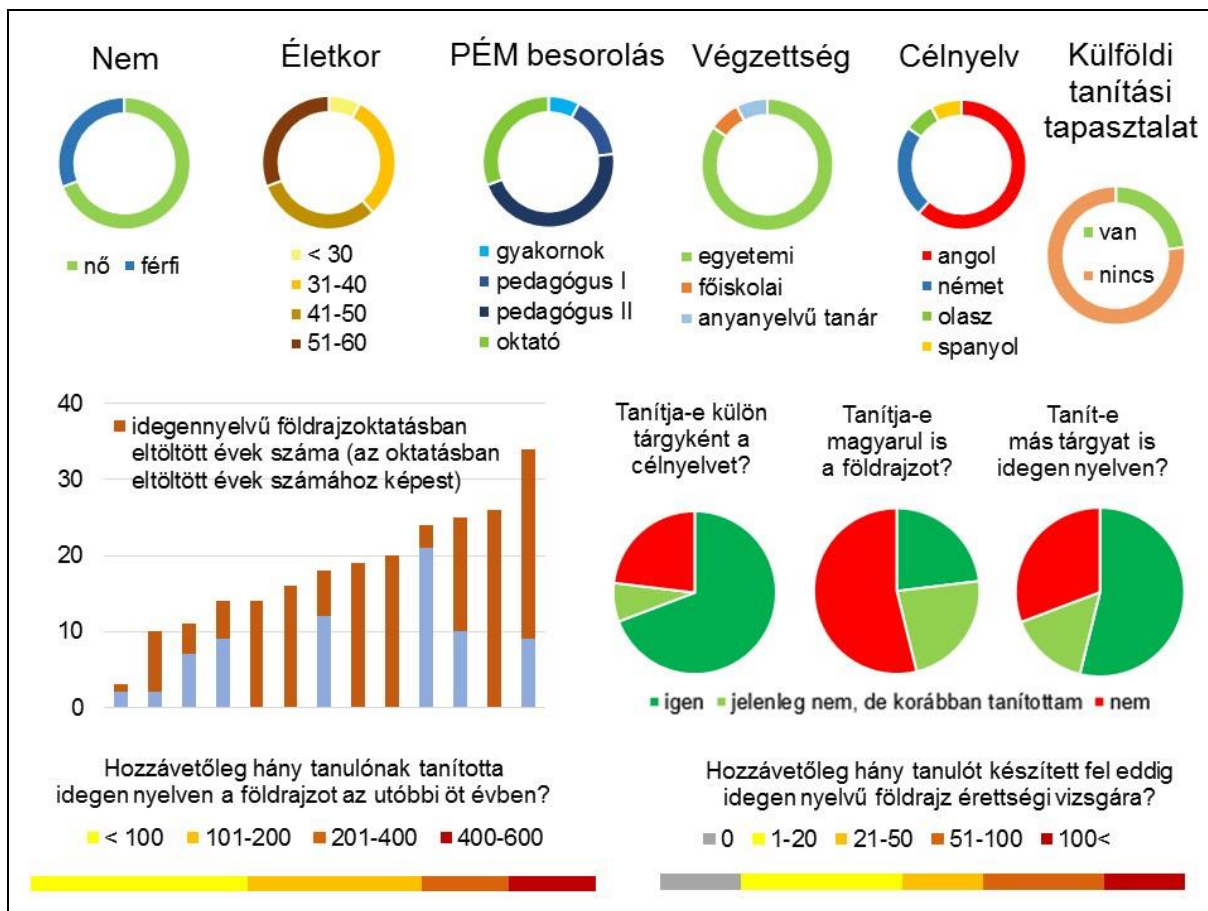
Bár jellemzően kéttannyelvű tagozatokról beszélünk, a földrajz a nemzetközi tanrendű oktatásban is népszerű választható tárgynak számít. A Nemzetközi Érettségi Diploma Programjának földrajz tanterve középszinten kötelező (népesség, klímaváltozás, erőforrások) és választható (pl. városi környezet, szélsőséges éghajlatú területek, sport és turizmus) témakörökből áll, amit emelt szinten a globalizációhoz kapcsolódó témák, esettanulmányok egészítenek ki (Kapusi, 2021a). Az IB földrajzos diákjai középszinten 4, emelt szinten 6 tanítási órában tanulják a tárgyat, írásbeli vizsgáik mellett pedig egy terepgyakorlati adatgyűjtésre (fieldwork) épülő, leginkább az OKTV pályamunkáihoz hasonló dolgozat (internal assessment) keretében is számot adnak tudásukról. A terepgyakorlat célja a választott terület (pl. a debreceni Nagyerdő) természeti, környezeti és társadalmi folyamatainak, problémáinak, összefüggéseinek a megismerése és megoldási javaslatok megfogalmazása. Az IB földrajz társadalomtudományi megközelítése ellenére lehetővé teszi a komplex földrajzi gondolkodás kialakítását, eredményei viszont – az alacsony óraszámok miatt – csak korlátozottan, egy-egy téma mentén ültethetők át a kéttannyelvűs földrajzórák gyakorlatába.

2.3. Szaktanári tapasztalatok egy kérdőíves adatgyűjtés tükrében

Az idegennyelvű középiskolai földrajzoktatást vizsgáló országos szintű kérdőíves felmérésben 2022. augusztus és 2023. január között 73 olyan tanár vett részt, aki az utóbbi öt tanév legalább egyikében a földrajzot a magyartól eltérő idegen nyelven tanította. E vizsgálat keretében rengeteg adat került összegyűjtésre a tanárok szakmai gyakorlatával és az idegennyelvű tantárgyoktatás helyzetével kapcsolatban. Bár az alábbiakban ezen eredményeknek csak egy szeletét mutatom be, az észak-alföldi

régió válaszadói által megadott információk rámutatnak a teljes országos mintában kirajzolódó sajátosságokra.

A kutatás során összegyűjtött adatbázis szerint a régióban 15 pedagógus (illetve szakképzésben oktató) rendelkezik idegennyelvű középiskolai földrajzoktatásban szerzett tapasztalattal, közülük 13 főt sikerült bevonni a felmérésbe, ami részben a közvetlenebb ismeretségi hálónak köszönhető. Ugyanakkor a kollégák közötti kapcsolattartás mégis inkább esetleges és a jelen kutatásban való részvételtől eltekintve jellemzően csak egy-egy szakmai eseményre (pl. érettségi vizsgáztatás, konferencia-részvétel), aktualitásra korlátozódik.

5. ábra: Körkép az Észak-alföldi régió földrajzot idegen nyelven tanító középiskolai tanáiról (13 válaszadó alapján)

Figure 5.: Overview of teachers who are teaching geography in foreign languages across the secondary schools of the Northern Great Plain region (based on 13 respondents)

Forrás: saját kérdőíves felmérés

A 13 válaszadó tanár átlagosan 18 éve van a pályán, ebből 12,5 évet töltöttek idegennyelvű földrajztanítással, ami majdnem egybeesik az országos átlaggal. A válaszadók minden korcsoportot képviselnek, nyolc kolléga pályája egészében – vagy több mint felében – idegen nyelven (is) tanította a tárgyat (5. ábra). A megkérdezett tanárok jellemzően egyetemi végzettséggel tanítanak, de van egy olyan kolléga is, akinek a célnyelv az anyanyelve. (A magyar tanrendű képzésekben országosan is mindössze 4-5, elsősorban német és francia anyanyelvű kollégára van példa, akik már régóta hazánkban élnek. A néhány évente cserélődő anyanyelvi lektorok bevonása a földrajzoktatásba inkább csak a spanyol tannyelvű programokban fordul elő.)

A válaszadók négy nyelven – angol (8 fő), német (3 fő), olasz és spanyol (1-1 fő) – tanítják a földrajzot. (A francia azért nincs közöttük, mert az adott kéttannyelvű tagozaton a földrajzot nem célnyelven tanítják.) Három kolléga rendelkezik nemzetközi tanrendű, egy pedig nemzetiségi oktatásban szerzett tapasztalattal, így a régióban talán ők látnak rá a legjobban az idegennyelvű földrajzoktatás gyakorlatának képzésspecifikus vonásaira, tartalmi és módszertani eltérésekre, az egyes képzések közötti „átjárhatóságra”.

A válaszadók közül igen jellemző, hogy külön tárgyként is tanítják jelenleg a célnyelvet, sőt, más tantárgyat (pl. célnyelvi civilizáció, történelem, turizmusföldrajz, egyéb szakmai tárgy) is tanítanak idegen nyelven. Ezzel ellentétben viszont csak kevesebb, mint a válaszadók fele tanít – vagy tanított korábban – földrajzot magyar nyelven. A megkérdezett tanárok átlagosan kicsivel több, mint 200 tanulóval tanították a földrajzot idegen nyelven (az értékek 25 és 600 fő között szórnak) és szinte mindannyian rendelkeznek tapasztalattal a célnyelvű földrajz érettségi felkészítés és vizsgáztatás terén, sőt, néhányan emelt szintű vizsgáztatói feladatokat is ellátnak.

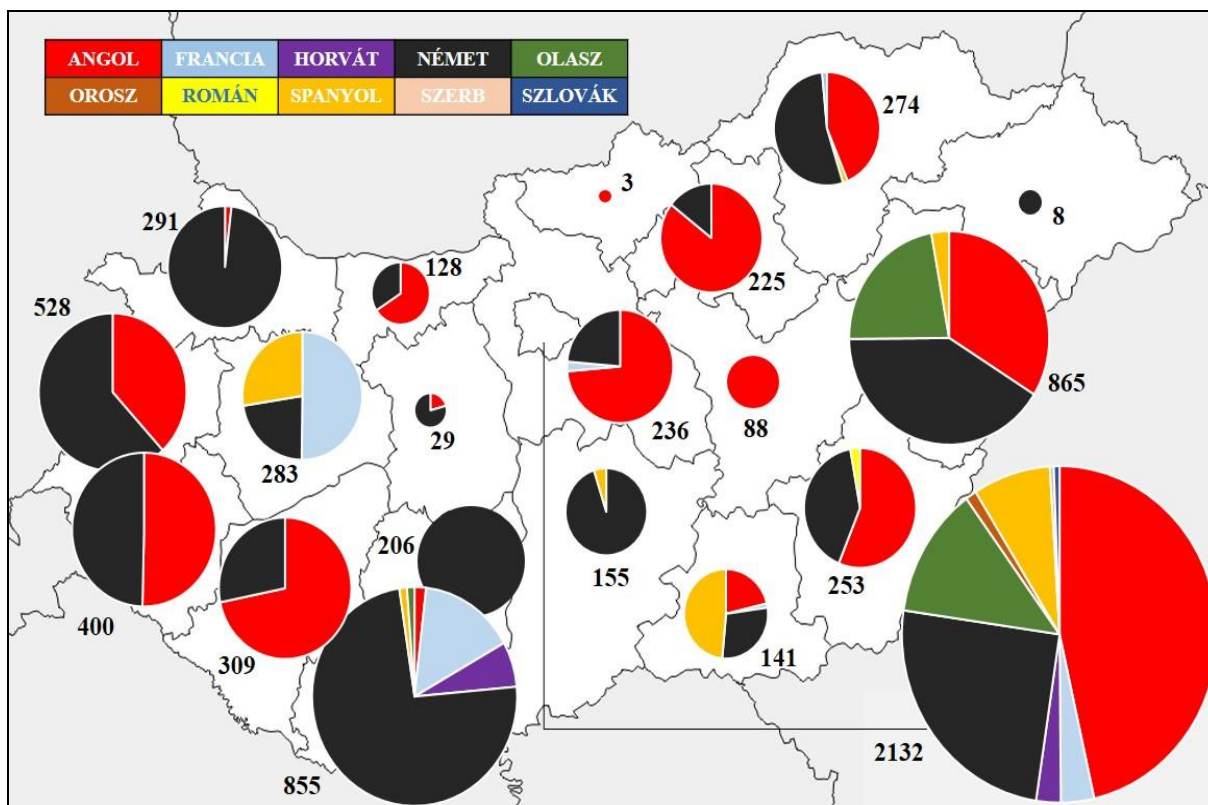
Az idegennyelvű tantárgyoktatással kapcsolatos vizsgálatok hiánya magyarázhatja, hogy a megkérdezett tanárok ehhez hasonló jellegű tematikus kutatásban még nem vettek részt, a válaszadók közel fele pedig még nem olvasott célnyelvű földrajzoktatáshoz kapcsolódó szakmai anyagot, publikációt. A kollégák által készített digitális tananyagok, gyűjtemények, jegyzetek viszont remekül ellensúlyozzák a kétnyelvű iskolarendszer taneszköz-ellátottsági problémáit. Négy válaszadó nem ismer más, földrajzot idegen nyelven tanító kollégát, ez pedig a tanárok közötti hálózatosodás hiányára utal, ami az országos szintű eredmények egyik legfőbb tanulsága is egyben. Több válaszadónak sikerült külföldi tanulmányút (pl. Comenius / Erasmus+) keretében is bővítenie szakmai ismereteit. A tehetséggondozás terén kiemelendő a PTE által szervezett Hungeocontest országos angol nyelvű földrajzi tanulmányi verseny: bár a régióból általánosságban kevesen indulnak ezen a versenyen, több debreceni iskola diákjainak is sikerült ennek ellenére az országos döntőbe jutnia, amely egyben a nemzetközi földrajzi diákolimpia válogatóversenye (*Bálint et al, 2018*).

Fontos kiemelni a Debreceni Egyetem – mint a régió legnagyobb tanárképző központja – szerepét a szakos ellátottság biztosításában, ugyanakkor a földrajz(-történelem)-idegen nyelv szakon végzett tanárok száma – akiből 15-20 éve sem volt sokkal több – az utóbbi évtized során minimálisra csökkent. Ez a tendencia pedig – a tanári pálya devalválódásának köszönhetően – rendkívül érzékeny helyzetbe hozhatja a kétnyelvű iskolákat, hiszen nincs vagy alig van olyan elérhető pályakezdő, aki képes (vagy képessé tehető) a földrajz idegen nyelven történő oktatására és hajlandó hosszabb időre elköteleződni, biztosítva ezzel a kétnyelvűséghez elengedhetetlen szakmai háttérrel. A fenti szakpárral rendelkező pályakezdők a két szak elvégzésével viszont csak „papíron” válnak alkalmassá arra, hogy kétnyelvű programban dolgozzanak.

Bár az idegennyelvű tantárgyoktatással, tartalomalapú nyelvoktatással kapcsolatos ismeretek a hazai felsőoktatás tanárképzési gyakorlatában – egy-egy intézményt leszámítva – csak nagyon vázlatosan, gyakorlatilag lábjegyzetként jelennek meg, némi szervezéssel van azért arra lehetőség, hogy a fenti szakpárral rendelkező hallgatók gyakorlatukat két tanítási nyelvű tagozattal rendelkező intézményben teljesítsék. Tematikus szaktanári képzésekre a régió területén gyakorlatilag nincs példa, egyedül a jelen kutatás keretében megvalósuló egyetemi kurzus (Debreceni Egyetem, *Földrajz tanítás idegen nyelven*) említhető, amely tanárszakos hallgatók számára biztosít szakmai háttéranyagot és hospitálási lehetőséget, hogy megismerhessék az idegennyelvű tantárgyoktatás gyakorlatát és eredményeit.

2.4. Célnyelvű földrajz érettségi vizsgaeredmények – regionális áttekintés

Az idegennyelvű földrajzoktatás minőségét és eredményességét az Oktatási Hivatal által közzétett tantárgyi érettségi vizsgastatisztikák is igazolják (Kapus, 2021b). A kétszintű érettségi vizsgarendszer 2005-ös bevezetése óta összesen közel ezer tanuló tett közép- vagy emelt szintű földrajz érettségi vizsgát célnyelven a régió iskoláiban. Országos összehasonlításban több, mint 7400 célnyelvű földrajz érettségi vizsgára került sor középszinten, ebből Hajdú-Bihar vármegyében 865, ezzel az Oktatási Hivatal statisztikáiban vizsgált közigazgatási egységek között Budapest után a 2. legnagyobb vizsgaszám (*6. ábra*). A régió másik két vármegyében a vizsgaszámok igen alacsonyok, Jász-Nagykun-Szolnokban csak angol nyelven, Szabolcs-Szatmár-Beregben csak német nyelven tettek vizsgát, utóbbi vizsgaszám a második legalacsonyabb a vármegyék között. Régiós összehasonlításban Észak-Alföld a negyedik helyen áll.

6. ábra. Idegennyelvű középszintű földrajz érettségi vizsgák területi és nyelvi eloszlása, 2006-2022 között
Figure 6. Distribution of intermediate level foreign language geography examination by county and language

Forrás: Internet 1 alapján, saját szerkesztés

Vizsgaszámok és nyelvek tekintetében Debrecenhez egyedül a szintén rendkívül színes oktatási rendszerrel bíró Pécs mérhető. A Hajdú-Bihar vármegyében tett vizsgák háromnegyede angol vagy német nyelvű volt, sőt, itt – kilenc másik vármegyéhez hasonlóan – többen tettek vizsgát német nyelven. A földrajz mindkét nyelven különösen népszerű választás volt a szakközépiskolai-technikumi diákok körében. Számottevő az olasz nyelv részaránya is: noha 2013 után drasztikusan visszaesett az olasz nyelven vizsgázók száma, még így is a 200 főt közelíti. A spanyol nyelven vizsgázók száma végig alacsony volt. Fontos kiemelni, hogy míg angol és német nyelven viszonylag sok, a felkészítést segítő online anyag elérhető (ezért valamivel könnyebben áthidalható a taneszközhiány), olasz és spanyol nyelven – a kollégák véleménye szerint – jóval szűkebb lehetőségek állnak rendelkezésére. Azt is érdemes kiemelni, hogy a földrajz és a természetismeret idegen nyelvű oktatása számos helyen eredményesen működik az angol és német tannyelvű általános iskolai képzésekben (és vannak erre a célra készített, jó minőségű taneszközök is), míg az olasz és spanyol tannyelvű programok – általános iskolai „előkészítés” híján – csak magukra számíthatnak.

Ennek függvényében becsülendő igazán, hogy milyen sokan választották idegen nyelvű vizsgatárgyuknak a földrajzot. A középszintű vizsgák eredményei – egy-egy vizsgázói csoport eredményeinek kivételével – jellemzően az országos érettségi átlag (3,65) fölött alakultak.

Ahogy országszerte mindenhol, úgy az észak-alföldi régióban is rendkívül sokan éltek az előrehozott érettségi lehetőségével, elsősorban a 2013 előtti időszakban. Az utóbbi években azonban a vizsgázói létszámok tovább csökkentek, a legtöbb esetben egy-egy intézmény vagy pedagógus elkötelezettségén múlik, hogy a tanulók a földrajzot választják egyik idegen nyelvű érettségi tantárgyuknak – vagy inkább a kisebb ellenállás felé mozdulva a csak szóbeli vizsgarészből álló, felsőbb évfolyamokon tanult (és könnyebben teljesíthetőnek gondolt) célnyelvi civilizáció mellett döntenek.

Emelt szintű földrajz érettségi vizsgára csak angol nyelven került sor, egy-egy vizsgaidőszakban 2-3 tanuló vállalkozott erre a rendkívül nagy elszántságot igénylő, országos összevetésben is meglehetősen ritka próbatételre, jellemzően sikerrel.

Összefoglalás

A kutatás eddigi szakaszában összegyűjtött szaktanári vélemények, tapasztalatok alapvetően megerősítik mindazt, amivel a saját tanári szakmai gyakorlatom során találkoztam, rávilágítanak az egyes képzési formák és tanári attitűdök közötti különbségekre, azonosítják a kétnyelvű programokat érintő akut problémákat, hiányosságokat vagy épp konkrét fejlesztési javaslatokat fogalmaznak meg arra vonatkozóan, hogyan tehetnénk még eredményesebbé a kétnyelvű iskolákban folyó szakmai munkát.

Bár az idegennyelvű földrajzoktatás eredményessége – az érettségi eredményeket leszámítva – önmagában nem mérhető, hozzáadott értéke a kétnyelvű programok tartós népszerűségében, a diákok magas szintű, versenyképes nyelvtudásában és a programok kultúrákövetítő szerepének megvalósulásában egyaránt tetten érhető. A fentebb azonosított kihívások értelemszerűen túlmutatnak a földrajz mint tantárgy egyedi problémáin – akár magukon a kétnyelvű képzéseken is –, azok épp a köznevelési rendszer évtizedes tehetetlenségéből fakadnak, megoldásukhoz ezért alapvető oktatáspolitikai, oktatásszervezési változtatásokra lenne szükség.

Az észak-alföldi régióban színes intézményi, képzési és tannyelvi paletta képviseli a kétnyelvűséget. Ezek az intézmények meghatározó szerepet töltenek be a régió közoktatásában, a 15 vizsgált középiskolából 8 megjelenik az országos rangsorokban is. Észak-Alföld – azon belül elsősorban Debrecen és környéke – egy dinamikusan változó, egyre nemzetközibbé váló térség, ahol a versenyképes nyelvtudás mellett már legalább akkora szükség van az idegen nyelvű környezetben történő önálló, kreatív, hozzáadott értéket teremtő munkavégzésre is. Ennek a szemléletnek az alapjait részben a célnyelvű tantárgyoktatás során, eszközszintű nyelvhasználattal, szakmai ismeretekbe és készségfejlesztésbe integrálva sajátítja el a tanuló.

A vizsgált iskolaprofilokból, szakos ellátottságból és érettségi vizsgaszámokból egyértelműen kitűnik, hogy a földrajz idegen nyelven történő oktatása az észak-alföldi régió iskoláiban is népszerű választás, a kétnyelvűség rendszerében is eredményesen tanítható-tanulható, ráadásul más közismereti tárgyak mellett a technikai képzések szakmai tartalmával is jól összhangba hozható. A közel 1000, idegen nyelven tett közép és emelt szintű földrajz érettségi vizsga más régiókkal való összevetésben is számottevő, Debrecen külön szigetként emelkedik ki a kelet-magyarországi iskolavárosok sorából.

A földrajz ugyan csak az idegen nyelven tanított tárgyak egyike, a régiót a felmérésben képviselő 13 kolléga pályaképe, szakmai háttere és gyakorlata a kétnyelvű programok egészére vonatkozóan (pl. tananyagfejlesztés, érettségi vizsgafelkészítés) is hasznos és tanulságos információkkal szolgál. Fontos lenne, hogy a régió kétnyelvű iskolái az évtizedek során felhalmozott gyakorlatot bemutatva nemcsak saját programjaik népszerűsítésére, hanem a kétnyelvű oktatás tartalmi-módszertani értékeinek erősítésére, „láthatóságára” is törekedjenek, például szakmai napok, közös események, hálózatosodás formájában, hiszen a képzések sikere jelentős részben az idegen nyelven oktatott tárgyak és a szaktanári munka eredményességén múlik. Ezt a szakmai tapasztalatot érdemes lenne becsatornázni a kétnyelvűséget vizsgáló kutatásokba és a tanárképzésbe is, ezzel is hozzájárulva a tanári utánpótlásképzéshez és a szakmai diskurzus előmozdításához.

Irodalomjegyzék

Bálint D., Pirisi G., Trócsányi A. (2018): *Adalékok a földrajz tantárgy szemléleti kérdéseire a nemzetközi földrajzi olimpia tapasztalatai alapján.* Földrajzi Közlemények, 2018/3, pp. 235-246. ISSN: 0015-5411

Bognár A. (2005): *A tartalom fontossága az idegen nyelvek oktatásában – is.* Új Pedagógiai Szemle, 55. évf. 9. sz, pp. 37-45. <http://www.epa.hu/00000/00035/00095/2005-09-ta-Bognar-Tartalom.html>

Kapusi J. (2018): *Módszertani ötletek turizmusföldrajzi ismeretek tanításához két tanítási nyelvű szakgimnáziumi képzésben* (Magyar Földrajzi Konferencia, Debrecen, 2018. november 10.) In: Fazekas István – Kiss Emőke – Lázár István: Földrajzi közlemények, pp. 33-35. ISBN: 978-963-508-897-3.

Kapusi J. (2021a): *A földrajzoktatás egyedi vonásai és a hazánkkal kapcsolatos földrajzi ismeretek megjelenítési lehetőségei a Nemzetközi Érettségi (IB) Diploma Programjában*. Geometodika, 2021/2, pp. 37-51. ISSN 2560-0745

Kapusi J. (2021b): *A kétszintű földrajz érettségi vizsgálata a célnyelvűség szemszögéből – eredmények, kihívások, tapasztalatok*. Modern Geográfia, 16(4), pp. 25–47. DOI: <https://doi.org/10.15170/MG.2021.16.04.02>

Kisné Bernhardt R. (2012): *Az anyanyelvi és idegen nyelvi írásbeli szövegalkotás vizsgálata a két tanítási nyelvű középiskolai oktatásban*. Doktori disszertáció. ELTE-PPK Neveléstudományi Doktori Iskola, p. 311

Sárközy Á. (2007): *Két tanítási nyelvű képzés a debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban*. Könyv és Nevelés, 2007/4. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/ket-tanitasi-nyelvu-kepzes-a-debreceni-fazekas-mihaly-gimnaziumban> (Letöltés dátuma: 2023. június 30.)

Teperics K., Szilágyiné Czímre K., Márton S. (2016): *A tanuló városok és régiók területi megjelenése és társadalmi-gazdasági mutatókkal való kapcsolata Magyarországon*. Educatio, 25/2., pp. 245-259. ISSN: 1216–3384

Vámos Á. (1998): *Magyarország tannyelvi atlasza*. Keraban Kiadó, Budapest. ISBN: 963-8146-49-4

Vámos Á. (2017): *Kétnyelvű oktatás Magyarországon – tannyelvpolitika, tannyelvpedagógia*. Akadémiai nagydoktori thesis, ELTE, p.194.

IKK technikai rangsor, 2023. <https://ikk.hu/p/technikumi-rangsor-2023> (Letöltés dátuma: 2023. július 1.)

IKK technikai rangsor, 2024 https://ikk.hu/p/technikumi-rangsor-2024?fbclid=IwAR0Ue4O_mVUXeuaIOXrTM44uoIb4foHQLWHk2b2DNIJqrmei370pGk-gbEk (Letöltés dátuma: 2024. január 20.)

Internet 1: <https://www.ketszintu.hu/publicstat.php> (Letöltés dátuma: 2023. november 20.)

Középiskola 2023 – A 100 legjobb gimnázium (HVG, 2022) ISSN: 2064-3675

Középiskola 2024 – A 100 legjobb gimnázium (HVG, 2023) ISSN: 2064-3675

Köznevelési Információs Rendszer (KIR) https://www.oktatas.hu/hivatali_ugyek/kir_intezmenykereso (Letöltés dátuma: 2023. november 20.)

Oktatási Hivatal, kétszintű érettségi vizsgaeredmények <https://www.ketszintu.hu/publicstat.php> (Letöltés dátuma: 2023. november 20.)